

Staðhættir og landslag

Breiðafjörður er víðáttumikill og grunnur flói á vesturströnd Íslands á milli Snæfellsness og Vestfjarða, u.þ.b. 125 km langur og 50 km breiður. Fjörðurinn er umkringdur fjöllum á þrjú vegu en margir firir ganga inn úr honum, þeirra stærstur Hvammsfjörður í austurátt. Við vogskorna ströndina er undirlendi fremur lítið en þar eru sveitabýli og nokkrir byggðakjarnar. Við sunnanverðan fjörðinn standa nokkrir bæir, frá austri til vesturs: Búðardalur, Stykkishólmur, Grundarfjörður, Ólafsvík, Rif og Hellissandur. Helsta einkenni Breiðafjarða eru eyjarnar en þær eru eitt af þremur fyrirbærum á Íslandi sem sögð eru óteljandi. Þó hefur verið

áætlað að eyjar, hólmar og sker, sem ekki fara í kaf á stórstraumsfloði og á er að finna þurriendisgróður, séu hált þrjú þúsund. Sjávarföll eru hvergi á Íslandi meiri en í Breiðafirði, þar sem munur á flóði og fjöru er allt að 6 metrar á meðal stórstraumi. Þessi sjávarföll og grunnur sjór gera það að verkum að landslag breytist mjög mikið eftir stöðu sjávar, enda eru fjórir Breiðafjarðar taldar vera um fjórðungur allra fjara landsins.

Náttúrufar svæðisins er sérlega fjölbreytt og auðugt m.t.t. lífríkis, jarðmyndana og landslags en svæðið er einnig þekkt fyrir sérstæðan hlunnindabúskap eyjanna og menningarminjar tengdar honum.

Myndir

Horf yfir eyjar í mynni Hvammsfjarða, Rifgjörðingur næst. Eyjar Breiðafjarða eru eitt af þremur óteljandi fyrirbærum á Íslandi. Eyjarnar mynda þrenningu við mynni Hvammsfjarða, sem veður því að straumhæði vegna sjávarfala verður gríðarlega mikill og er svæðið því varasamt lítt kunnugum sjófarendum.

Stuðlaberg í Vaðsteinabjargi í Hergilsæy á norðanverðum Breiðafirði. Eyjan er í útjardi megineldstöðvar, sem kennd er við Flatey.

Lundinn er algengasti fuglinn við Breiðafjörð að sumarlagi. Hann verður víða og allt að tugiþúsundir fugla saman en finnst þó sjaldan nálægt mannbústöðum.

Forsíða: Toppskarfar og ritur í stuðlabergi. Skarfar eru meðal einkennisfugla Breiðafjarða, enda verpa toppskarfar næstum eingöngu við Breiðafjörð og u.þ.b. 90% dilaskarfsstofnins. Ritur eru meðal algengustu fuglategunda landsins.
Bakslíða: Breiðfirskt sólarlag er rómað fyrir feegur sína. Hér má sjá sólarlag við mynni Hvammsfjarða, þar sem haustu eyjar fjarðarinn, Klakkseyjar, sér við himin. Þar ber hest Litlaflak (54 m) og Stóraklakk (72 m) en þær eru einnig nefndir Dimonarklakkur.

Útgefandi: Breiðafjarðarnefnd
Texti: Náttúrustofa Vesturlands
Ljósmyndir: Guðmundur Páll Ólafsson
Kortageri: Sigurður Skúlason
"Kortid er gert samkvæmt gögnum frá Landmælingum Íslands"
Uppsetning og hönnun: Náttúrustofa Vesturlands
Umbrot og prentun: Hjá Guðjóni hf.
Mái 2004

Jarðfræði og landmótun

Berggrunnur Breiðafjarða er um 6-12 milljón ára gamall og tilheyrir elsta hluta berggrunn landsins, hinum svokallaða tertiera berggrunni. Hann hlóst upp þegar rekabelt landsins lá um Snæfellsnes og Húnaflóa. Þegar eldvirkni þar leið undir lok fyrir um 6 milljónum ára, hófst eldvirkni nokkru austar og nýtt rekabelt myndaðist, forveri Reykjanes-Langjökulsbeltisins. Berggrunnur Breiðafjarða er yngstur í Hvammsfirði og eldist eftir því sem norðar og fjær dregur hinu forna rekabelti. Hann er að mestu leyti byggður upp af misþykkum

basalthraunlögum, sem hallar til suðausturs í átt að hinu forna rekabelti. Eitt helsta einkenni slíkra rekabelta eru megineldstöðvar og sprungureiðar tengdar þeim. Meginstefna þeirra er norðaustur-suðvestur eða sama stefna og flestar Breiðafjarðareyjar hafa. Í og við Breiðafjörð eru kulnaðar megineldstöðvar í Reipólshöfðum, Króksfirði, Flatey, Hrappsey, við Hvamm eða Sælingsdal og Setberg. Oftast er mikið af súru og ísúru bergi í megineldstöðvunum en þar finnst einnig töluvert af ummyndaðu bergi. Hrappsey er eini fundarstað bertegundarinnar anortosits á Íslandi en hún er stundum nefnd tunglberg eftir annari aðalbertegund tunglins.

Núverandi landslag Breiðafjarða mótaðist að mestu af rofi jökla á síðustu ísöld. Þá er talið að stór skriðjökull hafi hulið meginhluta fjarðarinn og gengið töluvert út á landsgrunnbrúna.

Jarðhita má finna nokkuð víða í sjó og flæðarmáli við Breiðafjörð og er umgjörð hvera og volgra í fjórinni stundum sérkennileg. Drápskerjaveirir í Hergilsfjarðarlöndum eru vatnsmestu hveririnn, þar sem upp koma nær 10 sekúndulítrar vatns úr stærsta hvernum og 96 gráðu heilt vatn úr öðrum. Í hinu fornu verstöð, Odbjarnarskeri, er að finna sögufærga lind með 73 gráðu heilt vatni en hún kemur aðeins upp þegar lágsjávað er.